

Saulius AMBRAZAS

Lietuvių kalbos institutas

VEDINIŲ SU PRIESAGA *-mo- RAIDA

1. Lietuvių kalboje nuo pat raštijos pradžios paplitę šie vardažodiniai būdvardžiai su *-i-mo-: *ařtimas / řrtimas* (-à) (: *ařtas* (-à), *artùs* (-ì) ‘artimas’, *arti*), *svętimas* (-à) (: *svęčias / svetýs*, plg. ŽD 209; Tr ub a č e v 1959, 143; K a r a c i e j u s 1986, 67), *tólimas* (-à) (: *tólas* (-a), *tolùs* (-ì) ‘tolimas’, *tolì*).

Dabartinėje bendrinėje kalboje vartojamas ir *grętimas* (-à) (: *grętas* (-à) ‘esantis šalia, greta’, *grętà*). Mažosios Lietuvos raštams (nuo pat XVI a.) buvo būdingas *túlimas* (-à) ‘dažnas, įvairus’ (: *túlas* (-a), plg. ŽD 209; R o s i n a s 2001, 12t.; o dėl *túlas* (-a) kilmės žr. dar S. A m b r a z a s 2006, 15t.). Kiek retesnis *vęlimas* (-à) ‘vėlyvas, vėlai ateinantis’ J. J a b l (K p); R t r; B Ź 163; Š; N d Ź (L K Ź XVIII 630) : *vęlas* (-à), *vėlùs* (-ì).

Trys iš čia minėtų vedinių turi variantų su *-ī-mo-: *ařtymas / řrtymas* (-à) (L K Ź I² 319), *grętymas* (-à) (L K Ź III 568), *tólymas* (-à) (L K Ź XVI 495).

1. 1. Tokio tipo būdvardžių su *-ī-mo- randama ir latvių tarmėse, plg. lie. *tólymas* ir la. dial. *tuól'eims ~ tālīms* ‘tolimas’ (L V G 332).

Prūsų kalboje būta vardažodinių būdvardžių su *-i-mo-. Remiantis *stesmu Auckt-imm-ien* (der Obersten) III 91₂₅ ir *auckt-imm-iskū* (Obrigkeyt) III 89₂₀, rekonstruojamas vedinys **aukt-imas* ‘aukštas(is)’ (plg. lie. *áukštas*), iš *ku-desn-ammi* II 15₂, *ko-desn-imm* (so oft) I 15₂₋₅ – **dezn-imas* ‘dažnas(is)’ (plg. lie. *dāžnas*), iš *ku-ilg-imai* (lebenslang) III 105₂₂ – **ilgimas* ‘ilgas(is)’ (plg. lie. *ilgas*, žr. S V 47; P K E Ź I 114tt.; II 290t., 294; P K I G 29).

Šio tipo būdvardžius darybos požiūriu galbūt galima lyginti ir su tokiais sen. indų vediniais kaip *agr-ímá* ‘pirmasis, priešakyje esantis’ : *ágra-* ‘smaigalys, priekis, priešakys; pradžia; aukščiausias; pirmas’ (W a c k e r n a g e l, D e b r u n n e r 1954, 353tt. ir lit.).

1. 2. Baltų kalbose egzistavo vardažodinių būdvardžių ir su kitaip išplėsta priesaga *-mo-.

Prūsų kalboje, be minėto priesagos *-i-mo- vedinio *aukt-imas (žr. 1. 1), spėjama buvus analogišką būdvardį su *-u-mo- *aukt-umas 'aukštas(is)', plg. asmenvardį *Auctume* (PKEŽ I 116; PKIG 29).

Priesagą *-u-mo kai kas (plg. Schmalstieg 1974, 97; Smoczyński 2000, 118) bando išvelgti ir prūsų būdvardyje *tickr-ōmai* 'tikri, teisūs' (gerecht) III 838, plg. lie. *tikras*, pr. *tickars* (rechter) III 17₉. Čia reikia turėti omenyje, kad trumpuosius balsius *i* ir *u* prūsai kaip ir žemaičiai galėjo būti išvertę į *ę* ir *o* (žr. Girdenis, Mažiulis 2000).

Tačiau ši prūsų būdvardį galima būtų ir toliau tradiciškai skaityti (plg. SV 28, 48; Stang 1966, 48; Skardžius 1998, 977; S. Ambrazas 2004, 53, 14 išn.) ir išvelgti čia priesagą *-ō-mo-, plg. baltų būdvardžius su *-ō-to-, ypatybių bei kuopiniais pavadinimais einančius daiktavardžius su *-ō-men-. Dar kitaip pr. *tickrōmai* darybą aiškina Vytautas Mažiulis (PKIG 29).

Būdvardinę išvestinę priesagą *-o-mo- turi lietuvių ypatybės turėjojo pavadinimas *ařd-amas* 'laivo stiebo skersinis, prie kurio rišamos burės' N; Ns 1832, 2; Klvd 32; Stngž 81 (LKŽ I² 292) : *ařdas*, plg. dar panašios darybos lietuvių vietovardžius *Dot-amaĩ*, *Gařd-amas* (ŽD 207), vandenvardžius *Aũl-amas*, *Gãst-amas*, *Tãr-amas* (Vanagas 1970, 90), taip pat atitinkamus prūsų asmenvardžius, pvz.: *Gedd-am*, *Sten-am*, *Thor-am* (SV 48).

Šiame kontekste minėtini ir prūsų asmenvardžiai su *-ai-m-/-ei-m-*, pvz.: *Thol-ayme*, *Cand-eym* (SV 48).

1.3. Būdvardinės kilmės gali būti iš preverbo **pr* (galbūt išriedėjusio iš vardažodžio, turėjusio reikšmę 'prieikinė dalis, pusė', plg. Blažek 1999, 156; Kabašinskaitė, Klingenschmitt 2004, 91) su grynąja priesaga *-mo- padarytas senas lietuvių skaitvardis *pĩrmas*, atitinkantis la. *pĩrmais*, pr. *pĩrmas* (erster) I 5₂, plg. dar s. ang. *forma*, s. saks. *formo* 'pirmas' (LEW 597t.; Porzig 1954, 145; Čemodanov 1962, 74; Stang 1966, 292; Anttila 1969, 82, 163; Polomé 1972, 57; Ind. 843; Smoczyński 2001, 164).

Jo pirminė reikšmė galėjo būti 'priešakinis, pats priešakiausias' (Zinkevičius 1981, 65), plg. panašios darybos germanų būdvardį **fra-ma-* 'geras, sumanus', atitinkantį gr. πρῶ-μος 'pirmasis; vadas' (Bammesberger 1990, 245).

Pažymėtina ir tai, kad Kazimieras Būga (1959, 302), Pranas Skardžius (ŽD 75, 236) lietuvių daiktavardį *prie-m-enė* veda iš baltų *-mo-būdvardžio **prei-ma-* 'prieikinis', plg. air. *riam* 'prieš tai, anksčiau'. Tiesa, Ericas P. Hampas (1970) aptariamame lietuviškame žodyje linkęs išvelgti

priesagą *-m(e)n-. Tačiau pastaroji hipotezė kelia abejonių (plg. Skardžius 1998, 860t.).

Be to, iš prūsųrieveiksmio *panzdau ‘paskui’ su priesaga *-mo- padarytas būdvardis *panzdau-ma- ‘paskutinis’, plg. pansdaumannien (letzten) III 61₁₀, pansadaumannien (letzten) III 39₁₃, en pansdamonnien (zu letzt) III 57₈₋₉ (SV 47; PKEŽ III 219; PKIG 29).

Slavų kalbose lie. pìr-mas atitikmuo *pbr-ov ‘pirmas’ turi kitą priesagą *-uo⁻¹. Tokia daryba irgi senoviška, plg. s. i. púrva-, av. paurva-, toch. B pārwešše, alb. páre (Porzig 1954, 186; Mayrhofer 1992, 157; Kabalinskaitė, Klingenschmitt 2004, 91t. ir lit.).

Apskritai žodžiai, turintys reikšmes ‘vienas’, ‘pirmas’, ide. kalbose įvairuoja ir savo semantika išsiskiria iš kitų skaitvardžių būrio (plg. Ind. 842tt.; Anttila 1989, 366tt.; Blažek 1999; Toporov 2001).

1. 4. Baltų kalbose būta ir kitų dviejų kelintinių skaitvardžių, kuriuose irgi išskiriama priesaga *-mo-, plg.: a) s. lie. āšmas, pr. *asmus* I 5₂₀; II 5₂₀; III 33₁₄, la. *asm-ite* ‘toks žemės matas’ ir s. bažn. sl. *osmъ*, s. i. *aštamá-*, av. *aštama-*, s. air. *ochtmad*, lo. *octimus* ‘aštuntas’; b) s. lie. sēkmas, pr. *sepmas* I 5₁₈, *septmas* II 5₁₈; III 33₄ ir s. bažn. sl. *sedmъ*, s. i. *saptamá-*, gr. ἑβδομος, s. air. *sechtmad*, lo. *septimus* ‘septintas’ (Szemerényi 1969, 110t.; Stang 1966, 283t.; PJ A-D 129tt.; PKEŽ I 103; III 102; Blažek 1999, 246tt., 263tt. ir lit.).

Lietuvių ir latvių kalbose vėliau juos pakeitė atitinkami *-to- vediniai: a) lie. *aštuñtas* (tarmėse yra ir jo variantas *aštuõntas* / *aštúontas*, žr. LKA III 146, žemėl. 141), la. *astuõtais* ‘aštuntas’; b) lie. *septiñtas*, la. *septîtais* ‘septintas’ (LVG 499t.; Zinkevičius 1981, 66).

1.5. Skaitvardžių *āšmas*, *sēkmas* ir jų giminaičių kilmė gerokai skiriasi nuo kitų *-mo- vedinių. Forma **septmo-* ‘septintas’ (iš kurios išriedėjo s. lie. *sēkmas*), manoma, ide. prokalbėje padaryta iš kiekinio skaitvardžio **septm̥* ‘septyni’ (plg. lo. *septem*, s. i. *saptá* ‘septyni’ ir lo. *septimus*, s. i. *saptamá-* ‘septintas’) su darybos galūne *-o-. Su pastarąja, matyt, anuomet buvo daroma dauguma kelintinių skaitvardžių (plačiau žr. Szemerényi 1960; 1985, 34tt.; Schmid 1992 ir lit.).

Tačiau gana greitai ide. dialektuose šio darybos tipo struktūrą neatpažįstamai pakeitė skaitvardžiams labai būdingi įvairūs analogijos sąlygojami procesai (plg. dar Bonfante 1977, 3tt.). Formoje **septmo-* anksti imta

¹ Dėl jų tarpusavio santykio žr. Urbutis 1981, 110tt.; 1999.

įžvelgti nebe darybos galūnę *-o-, bet priesagą *-mo-. Pagal jos pavyzdį su *-mo- padarytas ir s. lie. *āšmas* prototipas. Pirmąją indoeuropietiškąją pasitarojo kelintinio skaitvardžio pavidalą galbūt iš dalies atspindi gr. ὄγδοος, lo. *octāvus* ‘aštuntas’ (Stang 1966, 283; Blažek 1999, 265tt.).

1.6. Kai kurie tyrėjai (plg. Burrow 1955, 172tt.) *septmo- (: *septm̥) ir panašios prigimties formose su *-m- (plg. dar s. i. *yugám* ‘jungas’ ir *yugmá-* ‘sujungtas, suporuotas’, *mádhiam* ‘viduryš’ ir *madhiamá-* ‘esantis viduryje’ ir pan.), kurių dalis (kaip ir atitinkami vediniai su *-n-, *-l-, *-r-, *-i-) galbūt pakliūdavo į heteroklitiniam linksniavimui būdingas kaitų eiles (plg. Bader 1974), ieško ir pačių priesagos *-mo- istorinių šaknų.

Tačiau veikiausiai vėlyvojoje ide. prokalbėje *-mo- funkcionavo jau kaip savarankiškas darybos formantas. Su juo jau anuomet buvo daromi būdvardžiai ne tik iš vardažodžių, bet ir iš veiksmažodžių (plg. Pisani 1961, 122; Haudry 1979, 52). Apskritai veiksmažodinių būdvardžių, žyminčių iš veiksmų (resp. būsenų) ar rezultatų (resp. objektų) kylančias ypatybes, ir vardažodinių būdvardžių, žyminčių atributines ypatybes, daryba labai panaši (plg. S. Ambrazas 2005, 12tt.; 2006, 28).

2. Lietuvių kalboje išlikę keli veiksmažodiniai būdvardžiai su *-mas* (*-a*). Antai iš Gargždų užrašytas vedinys *āpsukmas* (*-a*) ‘apsukui siuvas’ (: *apsukti*). Kiek plačiau tarmėse vartojamirieveiksmiai *apsukmaĩ* Grg; Šts; Up; Krsn, *āpsukmu* ‘apsukant’ J; Grg; Als (LKŽ I² 268).

Antano Juškos žodyne užfiksuotas ir *pliūkšmas* (*-à*) ‘supliuškes, nestandus’ (LKŽ X 255) : *pliūkšti*.

Tarminis būdvardis *keřmas* (*-à*) ‘netikęs’ Dglš; Bd (LKŽ V 611) gali būti padarytas iš veiksmažodžio *kérti* ‘knotis, luptis, atšokti, atkristi, atvėpti’, o *mėľmas* (*-à*) ‘blyškus, pablyškęs’ Mšg (LKŽ VII 1036) – iš Vytauto Mažiulio (PKEŽ III 123–125) rekonstruoto veiksmažodžio *mel-/mēl- ‘(išsi)tepti, patamsėti’ (plg. lie. *mėlas* ‘mėlynas’, la. *mēlns* ‘juodas’, gr. μέλας ‘juodas’, s. i. *málam* ‘purvas, nešvarumai’, go. *mēljan* ‘rašyti’ ir kt., žr. IEW 720t.).

2. 1. Jonas Bretkūnas *Biblijos* vertime pavartojo būdvardį *sumišmas* ‘sumišęs, mišrus’ (: *sumišti*), pvz.: *Ir eiia fu ieis drauge daug Sumifchmu Szmaniu ir Awiu bey Galwiu* BB 2 Moz 12,38, plg. darrieveiksmį *sumišmai* ‘sumišai’, pvz.: *Leddai ir Vgnis fumifchmai teip baipei ateya* BB 2 Moz 9,24; *Tadda buwa pafmaugiami fumifchmai iauni bei feni* BB 2 Mak 5,13; *pabaige fwieto fumifchmai* || *bus kruwoie bei geri bei pikti* BP I 208_{11–12}.

XVII a. rankraštiniame Mažosios Lietuvos žodyne *Clavis Germanico-Lithvana* randame vedinį *kilmas* (-a) ‘aukštas’ (: *kilti, kélti*), pvz.: *Sedinti ant kylmos* /: *aukštôs* :/ *Krafês C I 589*; ***Kilmos Akis, palþywas Lieþuwis C I 631***.

Mikalojaus Daukšos *Postilėje* greta dažno būdvardžio *laimus* (-i) ‘laimingas’ (vartojamo ir dabartinėse tarmėse, žr. LKŽ VII 57), atrodo, užfiksuotas ir senesnis o kamieno jo variantas *laimas* (-a): *turime saw vž ilgā ir láima giwāta kurīi þimta mētu pateks DP 579*⁴⁹.

Jis siejamas su pr. *etnīstis-laims* ‘malonės turtingas’ (gnadenreich) III 63₁ ir lietuvių veiksmažodžiu *léisti*, kuris, be kita ko, turi reikšmę ‘skirti, lemti’ (PKEŽ III 24). Be to, vedinys *laimas* lietuvių bei prūsų kalbose vartojamas ir daiktavardžio pozicijoje (žr. 3. 6).

2. 2. Priesagos *-mas* (-a) variantą *-mus* (-i) turi ne tik minėtasis *laimus* (-i), bet ir keli kiti veiksmažodiniai būdvardžiai.

Žodyne *Clavis Germanico-Lithvana* greta būdvardžio *kilmas* (-a) (žr. 2.1.) randame ir *u* kamieno variantą *kilmus* (-i): *Erhabener. Kilmus, -aus. M. -mi, -môs F. (C I 589)*.

Knygoje Nobažnystės pavartotas būdvardis *dermus* ‘darnus’ (: *derėti*), pvz.: ***Dermiays balfays tardam Amen KN 38***₇, plg. dar Merkelio Petkevičiaus *Katekizme* (PK 81₃) užfiksuotą atitinkamą prievėksmį *dermiai* ‘darniai, sutartinai’ (Kruopas 1998, 111).

Daukšos *Postilėje* randame vedinį *aimus* ‘geras (ceľny)’: *þitié kurie buwo aimeþneis ir pirmefneis târp’ Apâþtaļu DP 593*₁₀.

Čia minėtinas ir atitinkamas prievėksmis *aimiaus* ‘labiau (owszem)’: *iu bažníczia neęst’ nauia: bet’ je=||nêufia / ir áimieus anóii kuri W. Christus fundáwoóio DP 88*_{32–33}; *Tatáig dabár tiefos lóbiei / būt’ wîrefniu || ant’ deþimtiés miéftu / ir áimieus arba labiéus ant’ wifso tûrto Wieþpa=||tiés karalîfteie dagaus DP 384*_{32–34} (plg. dar B ū g a 1961, 331; S k a r d ž i u s 1997, 121; K a b a š i n s k a i t ė 2000, 297).

Būdvardis *aimus* panašią reikšmę ‘šaunus, gražaus sudėjimo’ turėjo Simono Stanevičiaus, Simono Daukanto raštuose, o Jakobo Brodowskio žodyne jis užfiksuotas jau kitokia reikšme ‘sunkus’ (LKŽ I² 39).

Jis, kaip ir tarminis *eimùs* (-i) ‘geras, jaunas, vikrus’ Rs; Skr; Jrb (LKŽ II² 1067), padarytas iš veiksmažodžio *eiti* (plg. B ū g a 1961, 331; LEW 2).

Dabartinėje bendrinėje kalboje vartojamas būdvardis *įsakmùs* (-i) (LKŽ IV 144) : *įsakýti*. Iš Mato Šalčiaus raštų žinomas *ūžmùs* (-i) ‘smarkus, pašėlęs’ (LKŽ XVII 665) : *úžti*, plg. ir gerokai plačiau paplitusį atitinkamą *-mas* abs-

traktą *ūžmas* ‘ūžimas, trenksmas, bildesys; riksmas, šauksmas’ (LKŽ XVII 658t.). Darbėnuose užrašytas *svarmūs* (-i) ‘sunkus’ (LKŽ XIV 277) : *soverti*.

2.3. Apie čia aptariamo tipo būdvardžius gali byloti ir Kazio Ulvydo (2000: 9, 19, 83, 163, 182, 195, 223tt., 242, 243, 244, 259, 261) aptarti prieveiksmiai: *ánčlaidmu*, *anslaidmu* ‘tyčia’; *apgrimu* ‘apskritai’; *āpžargmu* ‘apžergiant’; *įdūrmu*, *padūrmis*, *padurmaĩ*, *pridūrmu*, *pridūrmui* / *priduřmui* / *pridurmuĩ*, *priduřmiui*, *pridūrmis*, *pridūrmis* ‘įkandin; tuoju’; *kertmu* ‘pradalgę verčiant ant nenupjautų javų’, *iškertmu* ‘pradalgę verčiant į šalį nuo nupjautų javų’; *pākraimu* ‘netvarkingai, padrikai’; *pāpjaumu*, *pāpjūmu*, *pāpjūmui* ‘nerišant, verčiant į šalį nuo nenupjautų javų’; *pavėrmu*, *pavėrmui*, *pavėřmiui* ‘dygsnis po dygsnio, peršokant tarpus’, *pravėrmu* ‘ne paeiliui, ne ištisai, tarpais praleidžiant’, plg. dar *pašlīmaĩ* ‘pasvirusiai’ (LKŽ IX 578).

2. 4. Grynoji priesaga *-mo- etimologiškai įžvelgiama ir dabar jau darybiškai nebeskaidomuose būdvardžiuose *rái-mas* (-à) ‘raibas’, *šé-mas* / *šė-mas* (-à) ‘šviesiai melsvai pilkas’, *šīr-mas* / *šiř-mas* (-à) ‘baltas ar pilkas su maišytais tamsiais plaukais, šyvas; žilstelėjęs, apyžilis’ (plg. ŽD 203; Specht 1944, 179, 248, 261; LEW 686, 972, 989; Hamp 1982).

Būdvardinės kilmės gali būti ir šie seni baltų vediniai:

a) **kai-ma-* / *kei-ma-* (plg. lie. *káimas* ir pr. *caimis* (dorf) E 797; lie. *kiēmas* ir la. *ciems* ‘sodyba, ūkis, kaimas’; dėl lie. *kiēmas* ir *káimas* santykio žr. Mažulis 1960), atitinkantis germ. **heima-* ‘namai, kaimas’, iš dalies galbūt ir gr. *κώμη* ‘kaimas’ (plg. dar lie. *kuomija* ‘būstinė, vieta (apie vilką)’, *užsikuo-myti* ‘paimti savo žinion, užgyventi’, žr. Karaliūnas 1987, 183), s. air. *cóim* ‘mielas, brangus’ (PJ I–K 151–154 ir lit.), padarytas su *-mo- iš ide. **k’ei-*, turėjusio reikšmę ‘gulėti’ (plg. Būga 1959, 254; IEW 539t.; PKEŽ III 76tt.; Bammesberger 1997) arba ‘skaidyti, skirstyti’ (Žulys 1993);

b) **kel-ma-*, plg. lie. *kélmis*, la. *čéłms*, pr. *kalmus* ‘kelmas’ (stock) E 633, taip pat s. ang. *helma* ‘irklo rankena’, s. v. a. *skalm* ‘laivas’, gr. *καλμός* ‘kuoleliai irklams įdėti, įkaba’, *σάλημη*, peilis, kardas, kinžalas’ : ide. **(s)kel-* ‘kirsti’ (IEW 932t.; LEW 237; Otkupščikov 1967, 249t.; PJ I–K 171tt. ir lit.); tiesa, Vytautas Mažulis (PKEŽ II 90) mano, kad **kelmas* iš pradžių turėjęs veiksmo pavadinimo reikšmę ‘(at)kirtimas’ (apie tokio tipo vedinius žr. 3.5).

Panašiai galėjo atsirasti ir lie. *atšlai-mas* ‘kiemas; klojimo asla; atšlaitė’ iš veiksmožodžio *šliėti* (plg. Morkūnas 1963).

2.5. Išvestinę priesagą -s-mas (-a) turi nuo pat raštijos pradžios lietuvių kalboje plačiai vartojamas senas būdvardis *liñksmas* (-à) (atitinkantis

la. *līksms* ‘linksmas’), praradęs darybos ryšį su pamatiniu veiksmažodžiu *liñkti* (plg. LEW 374; B a m m e s b e r g e r 1994).

Adalbertas Bezenbergeris (1877, 286) mini analogiškos darybos vedinį *grausmas* (-a) ‘rūstus, baisus’ (: *gráusti* ‘griaudėti, trenkti; šaukti; barti’) iš *Knygos Nobažnystės: prieš ghi graufmiaufiá* / || *Net ir wiriaufia* 50₅₋₆. Jis užrašytas ir vėliau Kaišiadorių apylinkėse: *Nerūstink man širdelės grausmais žodeliais* (LKŽ III 527)².

Konstantino Sirvydo žodynuose³ randame *u*-kamienį šio būdvardžio variantą *grausmus*: pirmajame žodyne (39) – reikšme ‘grasinantis, nuodraudus’ kaip le. *grozny* (lo. *mināx*) atitikmenį (SSŽ 106), o antrajame žodyne *Dictionarium trium lingvarum* (SD³ 259) – reikšme ‘rūstus, baisus’ kaip le. *ogromny, srogy, straszny, ny wielki* atitikmenį (PLKŽ 357). Pastarąją reikšmę *grausmus* dar užfiksuotas Dominyko Sutkevičiaus *Žodnike*, Ambraziejaus P. Kašarausko rankraštyje *Litvanica* (LKŽ III 528).

Priesagos *-smas* (-a) variantą *-smus* (-i) galima įžvelgti dar būdvardžiuose *dulksmūs* (-i) ‘smulkus, linkęs dulkėti’ J (LKŽ II² 829) : *dulñkti, dulkėti* ir *gausmūs* (-i) ‘gausus’ I; Vb (LKŽ III 174) : *gáuti*.

2.6. Dauguma veiksmažodinių būdvardžių su **-mo-* baltų (kaip ir slavų, albanų) kalbose virto neveikiamaisiais dalyviais, bet kai kurie iš jų (pvz.: lie. *ištikimas, tiñkamas, pakañkamas*) ligi šiol liko artimi būdvardžiams (V. A m b r a z a s 1979, 43tt. ir lit.).

O gretimose germanų kalbose atitinkami vediniai su **-mo-* apskritai išlaikė savo būdvardiškąją prigimtį, plg. iš ide. prokalbės paveldėtą būdvardį **werma-* ‘šiltas’ (B a m m e s b e r g e r 1990, 244t.). Su juo bandoma lyginti ir la. *garñme* ‘šiluma’, pr. *gorñe* ‘karštis’ (hiczcze) E 41 (P J E–H 276tt.; PKEŽ I 389t. ir lit.). Tačiau pastaruosiuose vediniuose galima įžvelgti ir priesagą **-mē* (plg. B a m m e s b e r g e r 1973, 110tt.), kuri, matyt, kilusi ne iš **-mo-*, o iš **-men-* (plg. DaiktvdRr 56; DaiktvdRr II 35 ir lit.).

Veiksmažodinių būdvardžių su **-mo-* raūdama ir tolimesnėse indoiranėnų (pvz.: s. i. *bhīmá-* ‘baisus’, žr. W a c k e r n a g e l, D e b r u n n e r 1954, 749tt.), tocharų (pvz.: toch. A, B *cāmpamo-* ‘galis, pasiturintis, turtingas’, žr. S i e g, S i e g l i n g, S c h u l z e 1931; W i n d e k e n s 1979), anatolų (pvz.: et. *kišamma-* ‘sušukuotas’, luv. *asīma-* ‘mylimas’, žr. B e n v e n i s t e 1962) kalbose.

² Vedinyis graūsmas lietuvių kalboje eina ir veiksmo pavadinimu ‘trenksmas, griausmas’ (žr. 3. 4).

³ Dėl jų tarpusavio santykio žr. U r b u t i s 1981, 110tt.; 1999.

3. Vediniai su **-mo-* nuo seno ėjo ne tik būdvardžiais, bet ir abstraktus žyminčiais daiktavardžiais – veiksmų ir ypatybių pavadinimais (plg. Ham p 1973; 1983; Schmalstieg 1996, 65). Keliamà hipotezė apie tokių konstrukcijų kaip *čìà màno gyvėnàma* ir *čìà màno gyvėnimas* giminystę (V. Ambrazas 2001, 28tt.; 2004).

3. 1. Šia proga galima būtų atkreipti dėmesį į tai, kad prūsų kalboje su priesaga **-isko-* (dėl jos kilmės žr. S. Ambrazas 2005, 9, 11 ir lit.) buvo plačiai daromi tiek atributiniai būdvardžiai, tiek ir ypatybių pavadinimais einantys daiktavardžiai (SV 50; Schmalstieg 1974, 61tt., 94tt.; PKIG 31t.).

Pastebėta ir tokių atvejų, kai vienas ir tas pats šio tipo vedinys, vartojamas ir būdvardžio (a), ir daiktavardžio (b) pozicijoje, plg.: a) *Quoitē po Deiwūtiskan Entaikū*=||*snan / preistan Swintan busennien / steise Salaū*=||*ban kackint* (wōllen nach Gōtlicher Ordnung zum heiligen Stand der Ehe greiffen) III 99₅₋₇; b) *stai ismukint massi / ka tennēi*=||*mons enterpon ast / prei tenneison Deiwūtiskan* (sie erlernen mōgen / was jhnen nützlich ist zu jhrer Seligkeyt) III 17₁₆₋₁₈ (PJ A–D 324t. ir lit.).

3. 2. Panaši kadaise galėjo būti ir vedinių su **-mo-* vartosena. Antai minėtas vardažodinis būdvardis *tólimas* (žr. 1.) Daukšos *Postilėje* pavartotas kaip abstraktas reikšmė ‘tolumas’ (plg. Urbutis 1978, 82): *ne maž ne bāides / ney tólimu / ney wārgumu kelo* DP 64₃₂. Ypatybių pavadinimų su **-i-mo-* lietuvių senuosiuose raštuose (daugiausia pagrįstuose žemaičių bei vakarų aukštaičių tarmėmis) ir kai kuriose lietuviškose salose Gudijoje (Baltarusijoje) pastebėta ir daugiau (S. Ambrazas 1997, 216t.; DaiktvDrR II 24 ir lit.).

Tačiau lietuvių kalboje ypač produktyvūs tapo iš veiksmožodžių daromi veiksmų pavadinimai su **-imo/-īmo-* (pvz.: *gyvėnimas, rāšymas*, plačiau žr. DaiktvDrR 21tt.). Tokio tipo vedinių radama dar slavų (plg. sl. **pisōmo* ir lie. *piešimas*, žr. Liukkonen 1987 ir lit.), albanų (pvz.: *urapīm* ‘bėgimas’, žr. Jokl 1963, 131tt.; Desnickaja 1983, 20), hetitų (pvz.: *tethīma-* ‘griausmas’, žr. Laroche 1956; Kronasser 1963, 177t.; Bammesberger 1973, 116t.) kalbose.

O latvių ir prūsų kalbose tėra tik būdvardžių su **-imo/-īmo-* (žr. 1.1). Jų, kaip matėme, ėsama ir lietuvių kalboje (žr. 1). Be to, lietuvių senuosiuose raštuose pastebėta galimų priesagos **-imo-* veiksmų pavadinimų ir esamojo laiko neveikiamųjų **-mo-* dalyvių mišimo apraiškų, plg.:

a) *po loioiamu* [‘lojojimų’] *rađafi krauių praleijmas* BB Sir 22,30; *be rediřchko pawadinama* [‘pavadinimo’] (sine legitima vocatione) MT 218; *atleidama*

[‘atleidimą’] *grieku* (remissionem peccatorum) MT 277 (Bezzenberger 1877, 111);

b) *pagindimus* ‘pagindomus’ WP 115, *pagirdimas* ‘pagirdomas’ WP 280 (Gaigalat 1902, 234; Endzelīns 1931, 44); *neabejaghima* [‘neabejojama’], *wera* WP 288₂₄; *kilnoghima* [‘kilnojama’] *affiera* BB 2 Moz 25,2; 25,3; *Gerimas gerimafis* [‘geriamasis’] BB 3 Moz 11,34 (V. Ambrazas 1979, 51).

Čia reikia turėti omenyje, kad anksčiau priesagos *-imo- veiksmy pavadinimai buvo daromi ne iš būtojo kartinio, bet iš esamojo laiko kamienų. Tokių vedinių dar nemažai randame lietuvių senuosiuose raštuose, pvz.: *imimas* ‘ėmimas’: *ima*, *dūsaujimas* ‘dūsavimas’: *dūsauja* ir pan. (DaiktvDrR 21tt.; S. Ambrazas 1997, 217t.).

3.3. Latvių kalboje veiksmy pavadinimai nuo pat raštijos pradžios gana plačiai daromi su kità iš *-mo- išriedėjusia priesaga *-u-mo- (LVG 333tt.; Baltiņa 1979, 15t.)⁴. Lietuvių kalboje atitinkamų šio tipo vedinių pastebėta vos keliolika, daugiausia senuosiuose raštuose, ypač Daukšos *Postilėje*, plg. ten vartojamą s. lie. *įradumas* / *inradumas* ‘paslaugumas, pareiga’ ir la. *ieradums* ‘paprotyš, įprotis’ (DaiktvDrR 73tt.).

Šiaip lietuvių kalboje su priesaga *-umo- paprastai daromi vardažodiniai abstraktai – ypatybių pavadinimai, kurie produktyvūs ir latvių kalboje, plg. lie. *sausūmas* ir la. *sàusums* (LVG 333t.). Tačiau tai – irgi inovacija. Kadaisė baltų ypatybių pavadinimų kategorijoje svarbiausią vaidmenį turėjo priesaga *-ibā. Antai XVI–XVII a. lietuvių raštuose, pagrįstuose žemaičių, pažemaitės bei rytų aukštaičių tarmėmis, tarp ypatybių pavadinimų vyravo ne priesagos -umas vediniai, kaip yra dabartinėje lietuvių kalboje (Urbutis 1965, 307t.), o atitinkami abstraktai su -ybė (S. Ambrazas 1997, 216; DaiktvDrR II 8tt.).

Prūsų kalboje su priesaga *-u-mo- (kaip ir su *-i-mo-, plg. 1. 1.), atrodo, būta būdvardžių (žr. 1. 2.).

Be to, latvių tarmėse Karlas Mühlēnbachas (1905, 416–421) pastebėjo priesagos *-umo- veiksmy pavadinimų mišimą su esamojo laiko neveikiamaisiais dalyviais. Mat šio tipo priesagos *-umo- vedinių (kaip ir atitinkamų veiksmy pavadinimai su *-imo- lietuvių kalboje, plg. 3. 2.) kadaisė buvo daromi iš esamojo laiko kamienų (plg. Baltiņa 1979, 15t.).

⁴ Tiesà, latvių (kaip ir prūsų bei kuršių) kalboje veiksmy pavadinimų darybai didžiausią įtakà padarė ne *-mo-, o kità būdvardinė priesaga *-no- (plg. S. Ambrazas 2000, 9t.; 2004, 45t. ir lit.).

3.4. Su išvestine priesaga *-s-mo-, kurią turi minėti būdvardžiai lie. *liñksmas* (-à), *grausmas* (-a) (žr. 2. 5.), lietuvių kalboje paprastai daromi veiks-
mų pavadinimai (pvz.: *džiaūgsmas*, *šaiūksmas*), turintys atitikmenų ir kai ku-
riose kitose giminiškose kalbose (DaiktvdR 51t. ir lit.).

Antai vedinys *grausmas* eina ne tik būdvardžio (žr. 2. 5.), bet ir daiktavard-
žio pozicijoje, pvz.: *Ogrom* (ad auditum). V. *Grzmot / okrzyk. Grausmas /*
graudulis SD³ 259 (PLKŽ 357); *Kaip tave graūsmas nemuša užu tokius darbus*
Ds (LKŽ III 527).

3.5. Lembitas Vaba (1995) pateikė visą būrį Baltijos finų baltizmų su
*-mo-, plg. estų *põrm*, votų *permu* (< balt. *berma-) ir lie. *bėrimas*, suomių
tarmo ‘energija, jėga’ (< balt. *tarpma-) ir lie. *tarpimas* ir kt.

Jie, matyt, rodo, kad lietuvių ir latvių kalbų bendrystės laikais (galbūt dar
V–VI a. po Kr., kai rytų baltų gentys smarkiai pasislinko į šiaurės rytus, į
Baltijos finų apgyventas vietas)⁵ abstraktai dar gana dažnai buvo daromi su
grynąja priesaga *-mo-, panašiai kaip ir senuoju slavų kalbų raidos laikotar-
piu (plg. L i u k k o n e n 1987; 1988).

Dabar tokių vedinių baltų kalbose tėra tik relikto, plg., pvz., minėtą
(žr. 2.2) *ūžmas* (plačiau apie tokio tipo vedinius žr. DaiktvdR 54). Vienas
jų jau seniai sukonkretėjęs ir darybiškai nebeskaidomas, paveldėtas iš ide.
prokalbės, plg. lie. *dū-mas* (*dū-mai*), la. *dū-mi*, pr. *du-mis* (rauch) E 39 ir sl.
**dy-mъ*, lo. *fū-mus*, s. i. *dhū-má-* ‘dūmai’, taip pat abstrakčią reikšmę tebe-
turintį gr. θῦ-μός ‘dvasia, gyvybingumas, aistra, drąsa, pyktis’. Šis vedinys
padarytas iš ide. veiksmažodžio *d^heu-/d^hu-/d^hū-* ‘pūsti; kvėpuoti; dusti; rūkyti;
sklaidytis; judinti, sukuriuoti’ (IEW 26tt.; LEW 110; PJ A–D 390; S u l l i -
v a n 1980; R o i d e r 1981; Ind. 206, 466; PKEŽ I 237 ir lit.).

3.6. Su grynąja priesaga *-mo-, kaip matėme, baltų kalbose buvo daromi
ir veiksmažodiniai būdvardžiai (žr. 2.–2. 4.). Be to, minėtas vedinys *lai-mas*
lietuvių kalboje turi ne tik būdvardžio reikšmę ‘laimingas’ (žr. 2. 1.), bet ir
abstrakto reikšmę ‘laimė, likimas’, pvz.: *Kondycya aliter*. Sors, fatū *laimas /*
łaymimas SD³ 117 (PLKŽ 215); *Kad jo ir laīmas: tik penkmargis, o gavo ir*
mergą gražią, ir tris tūkstančius Gs (LKŽ VII 52).

Daiktavardžio pozicijoje pavartotas ir lie. *laimas* atitikmuo pirmajame
prūsų *Katekizme: Pergeis twais laeims* (Zukomme dein Reich) I 9₁₅ (plg. PJ
L 36tt.; PKEŽ III 24t.).

⁵ Apie toki pasislinkimą žr. Ariste 1956, 16tt.; Gimbutas 1963, 141; Mažiulis
1974, 123t.; V. Ambrasas 1979, 215; Zinkevičius 2005, 143; Vaba 2006.

Visa tai rodo kadaise buvus artimą būdvardžių ir abstraktų giminystę. Vėliau jų keliai išsiskyrė. Būdvardžiai su *-mo- ėmė sparčiai nykti ar integruotis į dalyvių sistemą. O abstraktai su iš *-mo- išriedėjusiomis išvestinėmis priegomis (plg. -i-mas, -u-mas, -s-mas) rytų baltų kalbose, priešingai, paplito.

DEVELOPMENT OF DERIVATIVES WITH THE SUFFIX *-mo-

Summary

Adjectives with the suffix *-mo- have been formed from substantives (cf. Lith. *tólimas* / *tólymas* and Latv. dial. *tuól'eims* 'distant'; Pruss. **auktimas* 'high'; Skr. *agrimá-* 'the first, who is at the head') and verbs (cf. Lith. dial. *āpsukmas* 'sewn round', *pliūkšmas* 'deflated, limp'; OLith. *laimas* 'happy' and Pruss. *etnistislaims* (gnadenreich) III 63; Lith. *liūksmas* and Latv. *liksms* 'merry, gay, joyfull', Gmc. **werma-* 'warm', Skr. *bhīmá-* 'terrible, frightfull', Toch. A, B *cāmpamo-* 'well-to-do, rich', Hitt. *kišamma-* 'combed') from the Late Proto-Indo-European. The greatest part of them became participles in the Baltic, Slavic and Albanian languages.

On the other hand, the use of derivatives with the suffix *-mo- in the position of abstract nouns is also very old, cf. semantically concretized and derivationally indissoluble abstract noun, inherited from Proto-Indo-European, Lith. *dūmas* (*dūmai*), Latv. *dūmi*, Pruss. *dumis* (rauch) E 39, Slav. **dymъ*, Latv. *fūmus*, Skr. *dhūmó-* 'smoke' and Gk. θῦ-μός with abstract meaning 'soal, vitality, passion, need': *d^heu-/d^hu-/d^hū-* 'blow; breathe; choke; smoke; rush; disperse; whirl, move, stir'.

In the East Baltic languages abstract nouns with the derived suffixes, based on *-mo-, became productive, cf. *nomina actionis* with *-i-mo- in Lithuanian (cf. *gyvėnimas* 'life') and corresponding derivatives with *-u-mo- in Latvian (cf. *īeradums* 'custom, habit').

SUTRUMPINIMAI

- DaiktvDrR – Saulius Ambrazas, *Daiktavardžių darybos raida. Lietuvių kalbos veiksmožodiniai vediniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų l-kla, 1993.
- DaiktvDrR II – Saulius Ambrazas, *Daiktavardžių darybos raida 2: Lietuvių kalbos vardažodiniai vediniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
- IEW – Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern-München: Francke, 1959.
- Ind. – Тамаз В. Гамкрелидзе, Вячеслав Вс. Иванов, *Индоевропейский язык и индоевропейцы* 1–2, Тбилиси: Изд-во Тбилисского университета, 1984.
- LEW – Ernst Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg-Göttingen: Winter, 1955–1965.

- LKA III – *Lietuvių kalbos atlasas 3: Morfologija*, Vilnius: Mokslas, 1991.
- LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, Vilnius: Mintis (1–2, 7–9); Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros l-kla (3–6); Mokslas (10–15); Mokslo ir enciklopedijų l-kla (16–17); Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (18–19); Lietuvių kalbos instituto l-kla (20), 1941–2002.
- LVG – Jānis Endzelīns, *Latviešu valodas gramatika*, Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.
- PJ – Владимир Н. Топоров, *Прусский язык. Словарь А–Л*, Москва: Наука, 1975–1990.
- PKEŽ – Vytautas Mažiulis, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas* 2–4, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų l-kla (2–3); Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas (4), 1988–1997.
- PKIG – Vytautas Mažiulis, *Prūsų kalbos istorinė gramatika*, Vilnius: Vilniaus universiteto l-kla, 2004.
- PLKŽ – *Pirmasis lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius: Mokslas, 1979.
- SSŽ – *Senasis Konstantino Sirvydo žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- SV – Jānis Endzelīns, *Senprūšu valoda*, Rīga: Universitātes apgāds, 1943.
- ŽD – Pranas Skardžius, *Lietuvių kalbos žodžių daryba*, Vilnius, 1943.

Kiti šaltinių sutrumpinimai yra tokie pat kaip LKŽ.

LITERATŪRA

Ambrazas Saulius, 1997, M. Mažvydo raštų žodžių darybos bruožai istoriniu požiūriu, *Baltistica* 32(2), 243–249.

Ambrazas Saulius, 2000, The derivational structure of substantives in Lithuanian and Latvian from the diachronic point of view, *Linguistica Baltica* 8, 7–33.

Ambrazas Saulius, 2004, Baltique orientale et baltique occidentale, baltique et slave: le problème de leurs relations anciennes du point de vue de la formation des mots, *Histoire Épistémologie Langage* 26(2), 43–79.

Ambrazas Saulius, 2005, Dėl lietuvių kalbos būdvardžių darybos kategorijų ir jų istorinių ryšių, *Baltu filologija* 14(1), 5–24.

Ambrazas Saulius, 2006, Lietuvių kalbos būdvardžių su priesaga *-lo- raida, *Baltistica* 41 (1), 15–31.

Ambrazas Vytautas, 1979, *Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė*, Vilnius: Mokslas.

Ambrazas Vytautas, 2001, Lietuvių kalbos pasyvo raidos bruožai, *Acta Linguistica Lithuanica* 45, 11–38.

Ambrazas Vytautas, 2004, On genitive with neuter participles and verbal nouns in Lithuanian, In Philip Baldi, Pietro U. Dini (eds.), *Studies in Baltic and Indo-European linguistics in honor of William R. Schmalstieg*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins, 1–6.

- Anttila Raimo, 1969, *Proto-Indo-European Schwabeablaut*, Berkeley-Los Angeles.
- Anttila Raimo, 1989, *Historical and comparative linguistics*, Amsterdam-Philadelphia.
- Ariste Paul, 1956, Формирование прибалтийско-финских языков в древнейший период их развития, In *Вопросы этнической истории эстонского народа*, Таллин, 5–27.
- Bader François, 1974, *Suffixes grecs en -m-: Recherches comparatives sur l'hétérocliste nominale*, Paris.
- Baltiņa Maija, 1979, *Суффиксальное словообразование отглагольных существительных в латышском письменном языке (на -šana, -ums, -ība, -iens): Автореф. дисс. канд. филол. наук*, Рига.
- Bammesberger Alfred, 1973, *Abstraktbildungen in den baltischen Sprachen*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Bammesberger Alfred, 1990, *Die Morphologie des urgermanischen Nomens*, Heidelberg.
- Bammesberger Alfred, 1994, Litauisch *džiaūgsmas*, *Baltistica* 4 priedas, 13–15.
- Bammesberger Alfred, 1997, Das toponymisches Element *Chiem-*, *Beiträge zur Namenforschung* 32, 203–208.
- Benveniste Émile, 1962, Hittite et indo-européen. *Études comparatives*, Paris.
- Bezenberger Adalbert, 1877, *Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprachen*, Göttingen.
- Blažek Václav, 1999, *Numerals. Comparative-etymological analyses of numeral systems and their implications*, Brno: Masarykova Univerzita.
- Bonfante Giuliano, 1977, Keltic and Indo-European, *Word* 28, 1–11.
- Būga Kazimieras, 1959–1961, *Rinkiniai raštai* 2–3, Vilnius.
- Burrow Thomas, 1955, *The Sanskrit language*, London: Faber & Faber.
- Čemodanov N. S., 1962, Место германских языков среди других индоевропейских языков, In *Сравнительная грамматика германских языков* 1, Москва: Изд-во Академии Наук СССР, 19–113.
- Desnickaja Agnija V., 1983, Древние балкано-балтийские соотношения и албанский язык, *Baltistica* 19(1), 13–22.
- Endzelīns Jānis, 1931, Zur slavisch-baltischen Konjugation, – *Archivum Philologicum* 2, 38–46.
- Gaigalat Wilhelm, 1900–1902, Die Wolfenbütteler litauische Postillenhandschrift aus dem Jahre 1573, – *Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft* 5, 1–57, 117–165, 231–247.
- Gimbutas Marija, 1963, *The Balts*, New York: Praeger.
- Girdenis Aleksas, Vytautas Mažiulis 2000, Prūsų kalbos trumpųjų balsių fonologinė sistema, In *Baltistica IX. Starptautiskais baltistu kongress „Baltu valodas laikmetu griežos“. Referātu tēzes*, Rīga, 90–92.
- Hamp Eric P., 1970, *Priemenē* 'entrance (ilding), lobby', In *Donum Balticum*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 173–177.
- Hamp Eric P., 1973, On Baltic, Luwian and Albanian participles in *-m-, *Baltistica* 9(1), 45–50.

- Hamp Eric P., 1982, On some colour terms in Baltic and Slavic, In *Slavic Linguistics and Poetics. Studies for Edward Stankiewicz on his 60th Birthday 17 November 1980*, Los Angeles, 186–192.
- Hamp Eric P., 1983, Indoeuropean substantives in *-mó- and -m-, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der idg. Sprachen* 96, 171–177.
- Haudry Jean, 1979, *L'indo-européen*, Paris.
- Jokl Norbert, 1963, Die Verwandtschaftsverhältnisse des Albanischen zu den übrigen indogermanischen Sprachen, *Die Sprache* 9, 113–155.
- Kabašinskaitė Birutė, 2000, Tarptautinė konferencija Mikalojaus Daukšos *Postilės* jubilėjui paminėti, *Archivum Lithuanicum* 2, 295–298.
- Kabašinskaitė Birutė, Gert Klingenschmitt, 2004, Iš lietuvių kalbos žodžių istorijos, *Baltistica* 39(1), 77–105.
- Karaciejus Juozas, 1986, Iš lietuvių kalbos žodžių istorijos, In *Ženklas ir prasmė*, Vilnius: Mokslas, 62–75.
- Karaliūnas Simas, 1987, *Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė*, Vilnius: Mokslas.
- Kronasser Heinz, 1963, *Etymologie der hethitischen Sprachen* 2, Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Laroche Emmanuel, 1956, Hittite -ima-: indo-européen *-mo-, *Bulletin de la Société de Linguistique* 42, 72–82.
- Liukkonen Kari, 1987, *Восточнославянские отглагольные существительные на -m-* 1, Helsinki.
- Liukkonen Kari, 1988, Славянские отглагольные существительные на -m-, In *Доклады финской делегации на X Съезде славистов*, Helsinki, 87–98.
- Mayrhofer Manfred, 1992, *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen* 2, Lief. 12, Heidelberg: Winter.
- Mažiulis Vytautas, 1960, Dėl žodžių *dvāras*, *kiēmas*, *Kalbotyra* 2, 205–209.
- Mažiulis Vytautas, 1974, Социолингвистические заметки к архаическому характеру языка (Балтийские языки), *Baltistica* 10(2), 119–128.
- Morkūnas Kazys, 1963, Dėl žodžio *atšlaimas* kilmės, *Lietuvos TSR MA Darbai* 2 (15), 267–273.
- Mühlenbach Karl, 1905, Das Suffix -uma- im Lettischen, *Indogermanische Forschungen* 17, 403–436.
- Otkupščikov Jurij V., 1967, *Из истории индоевропейского словообразования*, Ленинград: Изд-во Ленинградского университета.
- Petit Daniel, 2004, *Apophonie et catégories grammaticales dans les langues baltiques*, Leuven-Paris: Peeters.
- Pisani Vittore, 1967, *Glottologia indoeuropea*, Torino.
- Polomé Edgar C., 1972, Germanic and the other Indo-European languages, In *Toward a grammar of Proto-Germanics*, Tübingen, 43–69.
- Porzig Walter, 1954, *Die Gliederung der indogermanischen Sprachgebiets*, Heidelberg.
- Roider U., 1981, Griech. θῦμός 'Mut' – ai. dhūmah 'Rauch', *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der idg. Sprachen* 95, 99–109.

Rosinas Albertas, 2001, *Mikalojaus Daukšos tekstų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Schmalstieg William R., 1974, *An Old Prussian grammar*, University Park-London: The Pennsylvania University Press.

Schmalstieg William R., 1996, (rev.) DaiktvDrR, *Lituanus* 42(1), 62–70.

Schmid Wolfgang P., 1970, Zur primären -u- Ableitung in einigen baltischen Gewässernamen, In *Donum Balticum*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 469–479.

Schmidt Gernot, 1992, Indogermanische Ordinalzahlen, *Indogermanische Forschungen* 97, 197–235.

Sieg Emil, Siegling Wilhelm, Schulze Wilhelm, 1931, *Tocharische Grammatik*, Göttingen.

Skardžius Pranas, 1997–1998, *Rinktiniai raštai* 2–4, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

Smoczyński Wojciech, 2000, *Untersuchungen zum deutschen Lehngut im Altpreussischen*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Smoczyński Wojciech, 2001, *Język litewski w perspektywie porównawczej*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Specht Franz, 1944, *Der Ursprung der indogermanischen Deklination*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Stang Christian S., 1966, *Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen*, Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget.

Sullivan Sh. D., 1980, How a person relates to θῦμός in Homer, *Indogermanische Forschungen* 85, 117–140.

Szemerényi Oswald, 1960, *Studies in the Indo-European system of numerals*, Heidelberg: Winter.

Szemerényi Oswald, 1985, Recent developments in Indo-European linguistics, *Transactions of the Philological Society*, 1985, Oxford, 1–71.

Торогов Владимир Н., 2001, Др.-инд. *prathemá-*: к реконструкции одного из вариантов индоевропейской концепции „первого“, In Ondřej Šefčík, Bohumil Vykupěl (eds.) *Grammaticvs. Studia linguistica Adolfo Erharto quinque et septuagenario oblata*, ed., Brno, 165–174.

Trubačev Oleg N., 1959, *История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя*, Москва.

Ulvydas Kazys, 2000, *Lietuvių kalbos prieveiksmiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Urbutis Vincas, 1965, Daiktavardžių daryba, In *Lietuvių kalbos gramatika* 1, Vilnius: Mintis, 261–473.

Urbutis Vincas, 1978 (rec.) Czesław Kudzinowski, Indeks-słownik do „Daukšos Postilė“, I–II, Poznań, 1977, *Baltistica* 14(1), 81–85.

Urbutis Vincas, 1981, *Baltų etimologijos etiudai*, Vilnius: Mokslas.

Urbutis Vincas, 1999 (rec.), SSŽ, *Archivum Lithuanicum* 1, 143–151.

Vaba Lembit, 1995, Baltisch *m*-Deverbale in den ostseefinnischen Sprachen, In *VII Starptautiskais baltistu kongress 1995. g. 13–15. junijā. Referātu tēzes*, Rīga, 117–119.

Vaba Lembit, 2006, Über Probleme bei der Erforschung der ostseefinnisch-lettischen lexikalischen Beziehungen, In *Proceedings of the 4th International Congress of Dialectologists and Geolinguists*, Rīga, 490–499.

Vanagas Aleksandras, 1970, *Lietuvos TSR hidronimų daryba*, Vilnius: Mintis.

Wackernagel Jakob, Albert Debrunner, 1954, *Altindische Grammatik* 2(2), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Windekens van A. J., 1976, *Le tokharien confronté avec autres langues indo-européennes* 2, Louvain: Centre International de Dialectologie Générale.

Zinkevičius Zigmąs, 1981, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika* 2, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs, 2005, *Lietuvių tautos kilmė*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Žulys Vladas, 1993, Dėl žodžių *kaimas* ir *namas* kilmės, In *Kazimiero Būgos konferencija: etimologija ir onomastika. Konferencijos programa ir tezės*, Vilnius, 25–26.

Saulius AMBRAZAS

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5

LT-10308 Vilnius

Lietuva

[saulambr@ktl.mii.lt]